

HIIU VALLA PÕHIHARIDUSE VALDKONDLIK ARENGUKAVA
2016 - 2019

SISUKORD

Sissejuhatus	3
1. Kohaliku omavalitsuse roll hariduses ja valdkondlik arengukava	4
1.1. Valdkondliku arengukava sünnilugu	4
1.2. Valdkondliku arengukava koostamise ja muutmise põhimõtted	4
1.3. Dokumentide kasutatud mõisted	5
2. Hiiu valla põhikoolide hetkeolukord ja väljakutsed	7
2.1. Kaks põhikooli, kolm piirkonda ja neli tegutsemiskohta	7
2.2. Põhikoolide kasutuses olev taristu	7
2.3. Õpilaste transpordikorraldus	9
2.4. Olulisemad näitajad põhihariduse korraldamisel	9
3. Hariduse eesmärgid ja kogukonna ootused	14
3.1. Riiklikud suunised haridusele	14
3.2. Põhiväärtused maakonna tasandil ja valla hariduseesmärgid	15
3.3. Kogukonna ootused tugevale põhiharidusele	15
4. Kriitilised edutegurid	17
4.1. Inimarengu valdkonna arendamine	17
4.2. Kriitilised edutegurid põhihariduses	17
5. Indikaatorid aastateks 2016 – 2019	20
Kokkuvõte	23
Kasutatud allikad	24
LISAD	26
Lisa 1 Seadusest tulenevad kohaliku omavalitsuse ülesanded hariduses	
Lisa 2 Kokkuvõtted avalikest aruteludest „Ootused põhiharidusele – kuidas edasi?”	
Lisa 3 Põihariduse valdkondliku arengukava komisjoni koosolekute protokollid	

Sissejuhatus

„Ükski hea plaan ei muuda iseenesest elu. Muutusi ei loo paber, vaid inimesed, kes soovitu järjekindlalt ellu viivad” (Noorkõiv, R., 2002, lk 7).

Haridusküsimuste lahendamisel peab olema fookuses lapse areng. Sealjuures tuleb teha koostööd erinevate sihtgruppide ja organisatsioonidega ning arvestada kogukonna ootuseid. Olulisel kohal on kommunikatsioon ja seda eriti juhul, kui tekivad raskused erinevate osapoolte ootuste rahuldamisel. Eesmärk ei pea alati olema millegi edasiarendamine, vaid ka olemasoleva säilitamine. Laste arvu vähenemise valguses tuleb hariduses olemasolevaid ressursse efektiivselt kasutada, et ka tulevikus tagada Hiiu vallas iga lapse potentsiaali arvestav ja tema arengut toetav põhiharidus.

Hiiu valla põhihariduse valdkondlik arengukava on täiendav lisa Hiiu valla arengukavale 2014 – 2023. Tegemist on arengudokumendiga, milles kirjeldatakse Hiiu vallas antava põhihariduse pikemaajalisi sihte aastateks 2016 – 2019 ning kuhu saab vajadusel teha iga-aastaselt täpsustusi. Valdkondliku arengukava põhiosa koosneb viiest peatükist. Esimeses peatükis kirjeldatakse dokumendi koostamise ja muutmise protsessi ning kohaliku omavalitsuse rolli hariduses. Teises peatükis on lühiülevaade vallas tegutsevatest põhikoolidest, nende halduses olevatest hoonetest ning õpilaste transpordi logistikast. Lisaks tuuakse välja järgmise nelja aasta olulisemad muutused, millega tuleb kohalikul omavalitsusel koolipidajana arvestada. Kolmandas peatükis keskendutakse haridusele seatud eesmärkidele nii riigi, maakonna kui valla tasandil ning kirjeldatakse kogukonna ootuseid tugevale põhiharidusele. Neljandas peatükis on kriitilised edutegurid, mille arvestamisel jõutakse eesmärkide saavutamisele lähemale. Põhiosa viimases peatükis tuuakse välja lähiaastate indikaatorid ehk konkreetsed sammud kriitiliste edutegurite kaupa. Dokumendile on lisatud kasutatud allikate loetelu, valdkondliku arengukava komisjoni koosolekute protokollid ja haridusarutelude kokkuvõtted.

Hiiu Vallavalitsus tänab kõiki komisjoni liikmeid, avalikel aruteludel osalenuid vallaelanikke, volikogu liikmeid ja teisi, kes on andnud oma mõtete ja ettepanekute näol olulise sisendi käesoleva arengudokumendi valmimisse.

Margit Kagadze

margit@hiiuvald.ee

1. Kohaliku omavalitsuse roll hariduses ja valdkondlik arengukava

Haridusega seotud kohaliku omavalitsuse kohustuslikud ülesanded on loetletud Eesti Vabariigi Haridusseaduse § 7 lõikes 2 (LISA 1), kus esimese punktina on oma halduspiirkonna hariduse arengu programmide kavandamine ja ellu viimine. Põhihariduse valdkondliku arengukava loomine on üks võimalus, kuidas strateegiliselt planeerida haridusega seotud küsimusi. Esimeses peatükis kirjeldatakse arengudokumendi sünnilugu ja koostamise protsessi.

1.1. Valdkondliku arengukava sünnilugu

Hiiu valla põhihariduse valdkondliku arengukava vajadus tõusetus pärast seda, kui valla põhikoolide ühtse juhtimise alla viimine ja Hiiu Valla Põhikooli loomise idee ei leidnud enam 2015 aasta sügisel poliitilist toetust. Lisaks tekitasid plaanitavad hariduskorralduslikud muudatused pahameelt Kõrgessaare piirkonna elanike hulgas. Hiiu vallavolikogu (edaspidi: volikogu) kinnitas 15. oktoobri 2015.a. otsusega nr 197 valla arengukava muutmiseks juhtrühma, kelle eesmärgiks oli kokku kutsuda valdkondade kaupa töörühmad. Ühes neist oli eraldi arutluse all haridust puudutav - „Haridus ja noorsootöö, kultuur, sport ja vaba aeg”. Arutelud toimusid perioodil 19. - 25. oktoober 2015 ja kokku osales hariduse töörühmas 16 inimest. Töörühma liikmete nimekiri on kättesaadav Hiiu valla arengukava 2014 – 2023 (edaspidi: valla arengukava) juures. Üheks töörühma ettepanekuks oli koostada põhiharidust puudutav valdkondlik arengukava perioodiks 2016 – 2019, kust vajadusel selguksid muudatused valla põhikoolidega seondult.

1.2. Valdkondliku arengukava koostamise ja muutmise põhimõtted

Valdkondliku arengukava koostamise või muutmise vajaduse otsustab volikogu määrates tegevuste ajakava ning moodustades komisjoni eelnõu koostamiseks. 21. aprilli 2016. a otsusega nr 248 kinnitas volikogu Hiiu valla põhihariduse valdkondliku arengukava 2016 – 2019 (edaspidi: PH arengukava) komisjoni, mille koosseisu kuulusid Valeri Gramakovski (Kärdla Põhikooli direktor), Märt Rannast (Lauka Põhikooli direktor), Tiia Liibert (Hiiu vallavalitsuse haridus- ja kultuuriosakonna juhataja), Ermo Mäeots (Hiiu maavalitsuse sotsiaal- ja haridusosakonna juhataja), Elle Voolma (Hiiu Valla Sotsiaalkeskuse juhataja), Toivo Saue (Hiiu vallavolikogu kultuuri-, haridus- ja spordikomisjoni esimees) ja Margit Kagadze (Hiiu vallavanema nõunik), kelle ülesandeks jäi edasise protsessi juhtimine.

PH arengukava koostamisel saab välja tuua kümme etappi:

- 1) teemakohaste arengudokumentide analüüs;

- 2) statistiliste andmete kogumine;
- 3) komisjonide koosolekud ja memode koostamine;
- 4) avalikud arutelud ja kokkuvõtte kogukonna ootustest;
- 5) vallavalitsuse kinnitusel eelnõu avalikustamine;
- 6) ettepanekute koondamine ja eelnõu täiendamine;
- 7) teistkordsed avalikud arutelud saabunud ettepanekute kommenteerimiseks;
- 8) komisjoni poolt heakskiidetud eelnõu esitamine vallavalitsusele;
- 9) eelnõu arutamine ja lisaettepanekute tegemine volikogu komisjonides;
- 10) eelnõu kinnitamine volikogus.

Sarnaselt valla arengukavale vaadatakse iga-aastaselt üle ka valdkondlikud arengukavad ning vajadusel tehakse täiendusi vastavalt vallavolikogu poolt kinnitatud arengukava ja eelarvestrateegia koostamise korrale.

1.3. Dokumendis kasutatud mõisted

Järgnevalt on valikuliselt toodud osade mõistete selgitused, mida on antud dokumendis kasutatud ning mille sisu võiks lugejale arusaadav olla. Allikatena on kasutatud Haridus- ja Teadusministeeriumi kodulehte, Põhikooli ja gümnaasiumiseadust (edaspidi: PGS), Põhikooli Riiklikku Õppekava (edaspidi: PRÕK), Põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava, materjale hariduslike erivajadustega õpilaste õppekorraldusest ning koolide sise- ja välishindamisest.

Põhikooli Riiklik Õppekava: määrus, mis kehtestatakse põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 15 lõike 2 alusel. Kehtestab riigi põhiharidusstandardi, mida rakendatakse kõigis Eesti Vabariigi üldhariduskoolides, mis loovad võimaluse põhihariduse omandamiseks, olenemata kooli õiguslikust seisundist.

Põhikooli kooliastmed: I kooliaste on 1 – 3 klass; II kooliaste on 4 – 6 klass; III kooliaste on 7 – 9 klass.

Muutunud õpikäsitus: Iga õppija individuaalset ja sotsiaalset arengut toetava, õpioskusi, loovust ja ettevõtlikkust arendav õpikäsitus.

Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava: määrus, mis kehtestab põhihariduse standardi intellektipuudega õpilastele, kes nõustamiskomisjoni soovitusel ja vanema nõusolekul õpivad lihtsustatud, toimetuleku- või hooldusõppes.

Haridusliku erivajadusega õpilane: õpilane, kes riiklikus õppekavas või temale koostatud individuaalses õppekavas püstitatud õpitulemuste saavutamiseks vajab täiendavate tugimeetmete rakendamist või eriõppe korraldust.

Kaasav haridus: õppekorralduses lähtutakse põhimõttest, et hariduslike erivajadustega õpilased õpivad üldjuhul elukohajärgses tavakoolis.

Individuaalne õppekava: individuaalne õppekava on hariduslike erivajadustega õpilaste jaoks koostatud õppekava, milles kirjeldatakse õpilasele vajalikke tingimusi võimetekohaseks õppimiseks ja arenemiseks. Õppekava koostatakse mistahes koolis või klassis väga erinevatel juhtudel. Selle võib koostada ühes, mitmes või kõikides õppeainetes.

Lihtsustatud õpe: põhiülesanne on suunata kerge intellektipuudega õpilase arengut ja aidata kujuneda isiksusel, kes tuleb eluga toime võimalikult iseseisvalt, teeb võimetekohast tööd, määratleb end oma rahva liikmena ja riigi kodanikuna.

Toimetuleku õpe: põhiülesanne on toetada mõõduka intellektipuudega õpilase arengut ning tema kujunemist Eesti kodanikuks, kes tuleb eluga toime tuttavates tingimustes, teeb võimetekohast praktilist tööd ja teab oma kuulumisest oma rahva ja Eesti kodanike hulka.

Hooldusõpe: põhiülesanne on sügava ja raske intellektipuudega lapsel olemasolevate funktsioonide ja oskuste säilitamine ja arendamine, et tagada harjumuspärases keskkonnas tema potentsiaalile vastav järjest iseseisvam toimimine.

Huvitegevus: huvist ja võimetest lähtuv organiseeritud isiksuse arendamine vabatahtlikkuse alusel (nt üldhariduskoolide juures tegutsevad huviringid).

Huvialaharidus: vabatahtlik süsteemne/struktuurne pedagoogide poolt juhendatud tegelemine õppekava alusel ühe huvialaga suhteliselt pika aja jooksul, et omandada süvendatud teadmised, oskused, vilumused valitud huvialal.

Koolide sisehindamine: õppeasutuse juhtimise üks osa, mis aitab luua õppivat organisatsiooni ja kindlustada selle kaudu õppijaile parim õpikeskkond. Sisehindamise ülesanne on tagada õpilaste arengut toetavad tingimused ja kooli järjepidev areng (PGS § 78). Koolil on kohustus viia läbi sisehindamine üks kord arengukava perioodi jooksul.

Koolide välishindamine: hõlmab õpitulemuste välishindamist ja riiklikku järelevalvet. Välishindamise sisu ja arengusuunad, kaasa arvatud sisehindamise olemus, otstarve ja seotus välishindamisega on lahti kirjutatud Haridus- ja Teadusministeeriumi (edaspidi: HTM) poolt.

2. Hiiu valla põhikoolide hetkeolukord ja väljakutsed

Hetkeolukorrast ülevaate saamiseks tuleb allpool juttu valla põhikoolidest ja erinevatest tegutsemiskohtadest. Tuuakse välja õpilaste arvud, riikliku ehitusregistri järgi koolide kasutuses olev taristu ja Hiiu vallavalitsuse raamatupidamise järgi keskmised ülalpidamiskulud aastas. Lisaks saab infot õpilaste transpordikorralduse kohta. Teise peatüki lõpus on riiklikult välja töötatud koolide tulemus- ja tõhususnäitajad ning muud olulised muutujad, mis mõjutavad hariduskorralduslike otsuste tegemist tulevikus.

2.1. Kaks põhikooli, kolm piirkonda ja neli tegutsemiskohta

Vallas on kaks munitsipaalkooli – Lauka Põhikool (edaspidi: Lauka PK) ning Kärkla Põhikool (edaspidi: Kärkla PK). Õppetöö toimub kolmes piirkonnas (Kõpus, Laukal ja Kärklas). Kärklas antakse haridusteenust lisaks kooli põhikompleksile veel Hiiu Valla Sotsiaalkeskuse Lastekeskuse ruumides. Seega on põhiharidust andvaid tegutsemiskohti kokku neli.

Lauka PK-s oli 2015/2016 õppeaastal 58 õpilast, lisaks loodud kahele õpilasele tingimused kooli lõpetamiseks eksternina. Kärkla PK on Kärkla Ühisgümnaasiumi (edaspidi: KÜG) õigusjärglane ja 2015/2016 õppeaastal õppis KÜGi statsionaarses õppes 436 õpilast ja mittestatsionaarses õppes 17. Gümnaasiumi astmes oli samal perioodil 119 õpilast. 1. septembrist 2016 läheb gümnaasiumihariduse andmine Hiiu vallalt üle HTM-ile. Hiiumaa Gümnaasiumi tarbeks lammutati osa KÜG -i koolihoonest ning ehitati uus koolimaja.

Kärkla PK alla kuulub veel Kõpu õppekoht, kus õppis 2015/2016 aastal 8 õpilast. Kõpus antakse põhiharidust Hiiu maakonna hariduslike erivajadustega lastele põhikooli lihtsustatud ja toimetuleku õppekava alusel. Õppekoha ülesanne on korrigeerida õpilaste arengut ja aidata kujundada võimalikult iseseisvalt toimetulevat isiksust. Tegemist on endise Kõpu Internaatkooliga, mis riigikoolina lõpetas tegevuse 31. augustil 2014, kuid alates 1. septembrist 2015 jätkas kool õppetööd KÜGi Kõpu õppekohana ning alates 1. septembist 2016 Kärkla PK koosseisus. Hooldus- ja toimetuleku õppekava alusel toimub hariduslike erivajadustega laste õpe veel Kärklas asuvas Hiiu Valla Sotsiaalkeskuse Lastekeskuses (edaspidi: sotsiaalkeskus). Seal tegutsev klass kuulub Kärkla PK koosseisu. 2015/2016 õppeaastal õpetati sotsiaalkeskuses 6 õpilast.

2.2. Põhikoolide kasutuses olev taristu

Lauka PK-l on ehitusregistri järgi (seisuga 07.12.15) otseselt õppetegevuseks kasutada viis hoonet. Allpool toodud loetelu juures on sulgudes vastava hoone ehitusregistri kood (edaspidi: ehr) ja kooli

kasutuses olev suletud netopind (m²). Lisaks on toodud kommentaarid vastavalt Eesti Hariduse Infosüsteemi (edaspidi: EHIS) andmetele:

- 1) algkool – internaat (ehr 115012542; 18m²), sh kooli õpilaskodu;
- 2) koolimaja (ehr 115006965; 1025,9 m²), sh 10 klassiruumi, raamatukogu ruume 40 m²;
- 3) kooli abikorpus (ehr 115006966; 125,2 m²), sh 2 klassiruumi;
- 4) käsitööhoone (ehr 115006967; 302 m²), sh 4 klassiruumi;
- 5) söökla (ehr 115008833; 224,2 m²).

Kõik hooned on uuendatud 3 – 10 aastat tagasi, nõuetekohaselt hooldatud ning vastavad suures osas tervisekaitse ja tuleohutuse nõuetele. Järgmise viie aasta jooksul on Lauka suuremad investeeringud seotud tööõpetusruumide tolmuieristussüsteemide ning kooli staadioniga.

Kärdla PK-1 on kasutada järgmised Kärdlas suvad hooned:

- 1) koolimaja (ehr 115005614; 4191,1 m²); sh Kärdla Muusikakooli ruumid ja juurdeehitus riigigümnaasiumile suuruses 1120 m².
- 2) teabemaja (ehr 115006040; 531,3 m²), sh õpperuumid ja raamatukogu ruumid;
- 3) võimla (ehr 115006538; 586,8 m²);
- 4) poiste tööõpetuse hoone (ehr 115005617; 283 m²);
- 5) tütarlaste käsitöömaja (ehr 115006705; 241 m²);
- 6) õpilaskodu (ehr 115005757; 614,3 m²);
- 7) koolimaja nr 1 (ehr 115006957; 449 m²);
- 8) elamu (ehr 115006963; 106,4 m²); sh õpilaskodu ruumid

Enamus hooneid on heas korras ja vastavad suures osas tervisekaitse ja tuleohutuse nõuetele. Lähima viie aasta jooksul vajab investeeringuid Kärdla võimla, söökla ja staadion. Lisaks tuleb uuendada info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendeid, osaliselt mööblit ning poiste tööõpetushoone tolmuieristussüsteeme.

Kärdla PK Kõpu õppekohas on kaustuses:

- 1) ühiselamu (ehr 115006962; 177,3 m²); sh õppetöö - ja õpilaskodu ruumid
- 2) algkool – internaat (ehr 115012542; 959,4 m²), sh õpilaskodu ruumid
- 3) koolimaja nr 2 (ehr 115006958; 154,4 m²); sh õppetöökoda
- 4) saun – pesuköök (ehr 115006964; 28,7 m²)
- 5) puukuur (ehr 115006960; 52,1 m²);

Hooned on nõuetekohaselt hooldatud ja vastavad suures osas tervisekaitse ja tuleohutuse nõuetele. Lähimate aastate jooksul on vajalik uuendada Kõpu õppekompleksi küttesüsteeme, investeerida mööblisse ja info- ja kommunikatsioonitehnoloogiasse.

Osaliselt toimub Kärkla PK õppetöö ja hariduslike tugiteenuste pakkumine veel teavitamis- ja nõustamiskeskuse hoones (ehr 120307228; 447,4 m²), mis asub Kärklas, Uus tn 4/5 aadressil. Hoone põhikasutajateks on Hiiu valla hallatava asutusena Hiiumaa Noorsootöö Keskus ning esimese korruse rentnikuna SA INNOVE Hiiumaa Rajaleidja Keskus (leping kuni sept. 2017). Koolil on keskuse hoones kasutada teise korruse klassiruum, üks kabinet ning nõustamisruum koostöös noorsootöö keskusega. Hoone on kaasajastatud vähem kui kolm aastat tagasi ja vastab tervisekaitse ja tuleohutuse nõuetele.

Kärkla PK hooldus- ja toimetuleku õpe viiakse läbi Hiiu Valla Sotsiaalkeskuse Lastekeskuses, mis asub Kärklas, Vabaduse 47 aadressil (ehr 115005671; 307,2 m²). Hoone on uuendatud 3 – 10 aastat tagasi, nõuetekohaselt hooldatud ning vastab suures osas tervisekaitse ja tuleohutuse nõuetele.

2.3. Õpilaste transpordikorraldus

Koolitransporti reguleerib Hiiu Vallavolikogu 22.01.2015 määrus nr 37 "Õpilaste transpordi korraldamise ja sõidukulude hüvitamise kord". Osaliselt kasutavad õpilased ühistransporti ning osaliselt on kaetud koolibussi transpordiga. Kinnitatud 2015 majandusaasta aruande järgi oli koolibussi aastane kulu 26 385 eurot, sh Kärkla – Kõrgessaare – Kärkla lasteaiabuss. Gümnaasiumi õpilastele hakkab edaspidi transpordi kompenseerima riik. Huvikoolides ja -ringides osalemine sõltub maapiirkondade õpilastel endiselt ühistranspordi logistikast ning sellest johtuvalt võib neil koolivälistes tegevustes osalemise võimalusi olla väiksem kui Kärklas elavatel noortel. Olukorra parandamiseks on vallal plaanis taotleda lisavahendeid 2017. aastal rakenduvast huvitegevuse toetussüsteemist, mille üheks eesmärgiks on tagada igale õpilasele võimalus osaleda vähemalt ühes huviringis.

2.4. Olulisemad näitajad põhihariduse korraldamisel

Järgnevalt tuuakse välja rahvastiku demograafiline olukord, koolide tulemus- ja tõhususnäitajad ning analüüsitakse teisi kohaliku omavalitsuse poolt hariduskorralduslike otsuste tegemist mõjutavaid andmeid, mis on kogutud Eesti rahvastikuregistrist, Statistikaametist, Eesti Hariduse Infosüsteemist EHIS, haridusstatistika keskkonnast HaridusSilm, Hiiu vallavalitsuse rahandusosakonnast ning haridus- ja kultuuriosakonnast.

Laste, tööealiste ja vanurite osakaal rahvastikust

Rahvastikuregistri andmetel elab Hiiu vallas 4638 inimest (seisuga 01.07.2016). Seda on 197 elanikku vähem võrreldes 2014 aasta 1. jaanuari seisuga. Rahvastiku demograafiline struktuur on aastatega jäänud samaks. 2016 aasta 1. jaanuari seisuga on kõige suurem hulk tööealisi 19-64 aastaseid (63,9%), seejärel vanureid üle 65. eluaasta (20,2%) ja kõige väiksem on laste osakaal kogu rahvastikust (ligi 16%) Trend on vallaelanike vähenemine (eelkõige väiksema sünniga seonduvalt) ja vanurite osakaalu kasv. Kogu Eesti rahvaarvu muutus rahvastikuproгноosi kohaselt aastatel 2012 – 2040 näitab Hiiuma jaoks kõige mustemat stsenaariumit – linnastumise jätkudes ja vähese sündimuse valguses võib saarel rahvastik väheneda 31,8% .

PH arengukava seisukohalt on oluline analüüsida, mitu aastat suudab vald õpilaste arvu vähenedes ja linnastumise jätkumisel pidada üleval samasugust koolivõrku, sh tagada põhikooli kolm kooliastet mõlemas valla põhikoolis. Arvestada tuleb, et riigilt kohalikule omavalitsusele edastatava haridustoetuse suurus sõltub laste arvust ning valda laekuv tulumaks sõltub tööealiste elanike arvust. Need on kaks peamist rahastusallikat, mis aitavad koolivõrku hoida ja arendada. Paralleelselt tuleb kogukonnaga koostöös arutada läbi erinevad alternatiivlahendused, mis aitaksid piiratud ressursside valguses haridusele seatud eesmärged siiski täita ja seaksid esikohale lapse arengu toetamise (nt klassikomplekti suuruste muutmine, abiõpetajate rakendamine, kooliastmete avamine sõltuvalt laste arvust, koolitranspordi logistika parandamine, tugiteenuste pakkumiseks koostöö kõikide haridusasutustega, koolide taristu multifunktsionaalne kasutamine, koostöö lapsevanematega).

Tulemus- ja tõhususnäitajad põhihariduses

HaridusSilmas on kirjas üheksa alus- ja põhihariduse tulemuslikkuse näitajat riigi tasandil, mis puudutavad alushariduses osalemist, madala ja kõrge sooritustasemega õpilaste funktsionaalset lugemisoskust, matemaatika ning loodusteaduslikku kirjaoskust. Koolide tasandil tuuakse eraldi välja nii tulemus- kui tõhususnäitajad. Näiteks kuuluvad põhikoolide tulemuslikkuse hindamiskriteeriumite alla edasiõppijate osakaal pärast põhikooli, õpilaste hõivatus kooli huviringides ja huvikoolides, õppetöö katkestamise määr III kooliastmes ning see, kui palju on tuge vajavatest õpilastest kooli tugisüsteemidelt abi saanud. Põhikoolide tõhususnäitajateks on õpilaste ja õpetajate ametikohtade suhtarv, klassikomplektide täituvus erinevates kooliastmetes ning pinnakasutusindeks (m² õpilase kohta). Lisaks vaadatakse riiklikult nooremate kui 30 aastaste õpetajate osakaalu koolipersonalis ning õpetajate kvalifikatsiooninõuetele vastavust.

Vallavalitsusel on edaspidi plaanis kõikide ülalmainitud näitajaid valla koolide kohta regulaarselt koguda, et paremini kavandada vajalikke muudatusi või lisainvesteeringuid, kuna need riiklikud tulemus- ja tõhususnäitajad saavad olema aluseks koolidele eraldatava haridustoetuse suurusele.

Õpilaste arv kooliastmeti ja haridusliku erivajadusega õpilased

Laukal on kümne aastaga õpilaste arv vähenenud ligi poole võrra ja seda eelkõige I ja III kooliastmes*. Kärldlas on langus olnud väiksem ja suurim vähenemine on toimunud gümnaasiumi õpilaste osas. Esimeses kooliastmes on õpilasi jäänud samuti aastatega vähemaks, kuid viimasel kahel aastal on I kooliastme suurus hakanud Kärldlas kasvama.

Järgmise viie aasta õpilaste prognoosi on võimalik teha lasteaiarühmade tänase täituvuse põhjal. Perioodil 2016 – 2021 on valla põhikoolides õpilaste koguarvu langus ligi 15%. Hariduskorralduslike küsimuste lahendamisel tuleb aga arvestada piirkondlike erinevustega. Kui Kärldlas väheneb õpilasi kõikides kooliastmetes ja olulisemal määral just I kooliastes, siis Laukal on seevastu oodata I ja II kooliastmesse rohkem lapsi ning suurim õpilaste arvu langus on hoopis III kooliastmes. Seega on küsimus, kuidas tagada Kärldla koolile õpilaste järelkasv ning mida teha Lauka PK vanema kooliastmega.

Kärldla PK Kõpu õppekoha ja Sotsiaalkeskuse tulevaste õpilaste arvu saab tuletada tugispetsialistide hinnangutest. Täpset prognoosi ei ole võimalik teha, kuna lapse õppekoha valikus ütleavad viimase sõna tema vanemad. Üle- Eestiline trend näitab küll hariduslike erivajadustega laste arvu kasvamist, kuid riiklikult on võetud suund kaasava hariduse põhimõtete rakendamiseks. Viimane tähendab erisuguste laste õpetamist ühes koolis, välja arvatud sügava vaimupuudega ja spetsiifilisemate erivajadustega lapsed, kelle jaoks on riigi ülalpidamisega eraldi õppeasutused. Valla arengukavas on Kärldla PK Kõpu õppekoha tegevus kinnitatud aastani 2023. Kaasava hariduse põhimõtete järgi peaks Kõpus oleval lapsel tooma tavaklasside juurde, kuid see nõuaks lisainvesteeringuid nii Laukale kui Kärldlale. Samuti vajaksid õpetajad täiendkoolitust. PH arengukava komisjoni hinnangul ei ole Kõpu kogukond, sealsete õpilaste vanemad ega valla põhikoolid selliseks hariduskorralduslikuks muudatuseks veel valmis. Õppetöö säilitamise Kõpus teeb aga majanduslikult keeruliseks sealsete õpilaste väike arv. 8 õpilase asemel võiks olla 20, et vald ei peaks õppekohta senisest rohkem vahendeid planeerima. Kulused aitaks vähendada ka Kõpu kompleksi küttesüsteemide uuendamine, majutusvõimaluste parandamine omatulude teenimiseks ning ruumikasutuse ümbervaatamine.

Koolitaristu ülalpidamiskulud ja pinnakasutusindeks

Põhikoolide kasutuses olevate hoonete (ptk 2.2.) ülalpidamiskulud (sh korrashoid ja valveteenus) olid 2015. aastal raamatupidamise andmetel kõige madalamad kõrvalhoonetel - Kõpu saunalpesuköögil ja Kärkla poiste tööõpetushoonel 5 – 10 eurot m². Suurimad ülalpidamiskulud on seotud koolide põhimajadega (20 – 40 eurot m²). Osaliselt on tulemus ootuspärane, kuna kõige enam kasutuses olevatel hoonetel on ka kõrgemad korrashoiu kulud, kuid samas on teada, et uuendamist vajab Kõpu õppekompleksi küttesüsteem ning vähendada Kärkla PK õpilaskodu ülalpidamiskulusid valla eelarvest. Kokku läks 2015. aasta valla eelarvest koolide kasutuses oleva taristu ülalpidamiseks Kärklas 63 863 eurot, Laukal 41 408 eurot ja Kõpus 26 930 eurot. 2016. aastal on valla eelarvesse planeeritud juba suuremad summad (vastavalt 65 700 eurot, 44 600 eurot, 28 650 eurot), et tagada olemasoleva taristu ülalpidamine, kuid mis ei kata vajalikke lisainvesteeringuid.

Koolide kasutuses oleva taristu suurus sõltub kooli pidaja otsusest, kuid üheks HTM-i poolt kinnitatud põhikoolide tõhususnäitajaks on pinnakasutusindeks (m² õpilase kohta). 2014. aastal oli Eesti keskmiseks näitajaks 14,8 m² õpilase kohta, Kärklas 20.1 m² ja Laukal 27 m². Aasta hiljem on Kärkla näitaja paranenud oluliselt gümnaasiumi hoone ehituseks oleva hoone tiiva lammutamise tõttu. (16,1 m²). Lauka näitaja on õpilaste arvu vähenemise tõttu suurenenud (28,3 m²). 10. märtsil 2016 toimunud haridusfoorumil „Hiiumaa Koolielu Pääarupidamine” tõstatas Kalle Küttis intrigeeriva küsimuse, miks me kulutame haridusraha pooltühjaks jäänud koolimajade kütmisele. Õpilaste koguarv järgmisel viiel aastal langeb ja sellega seoses saab vald riigilt ka haridusrahasid vähem. Arvestades seda, et ka tööeline elanikkond väheneb ja sellega koos tulumaksu laekumine kohalikule omavalitsusele, siis tuleb vallal sama taristu ülalpidamiseks leida lisavahendeid (nt haridusvaldkonna enda sees kulutuste ümberjagamine, omatulude kasvatamine, hoonete küttesüsteemide kaasajastamine, korrashoiu ja valveteenuste kulutuste ümbervaatamine, vallale kuuluvate hoonete multifunktsionaalne kasutus valla teiste hallatavate asutustega, osade hoonete võõrandmine jms).

Õpetajate vanus, ametikohtade arv ja õpilaste kohatasu

Hiiu valla põhikoolides töötavad õpetajad on enamasti vanuses 40 – 59 eluaastat (LISA 4). Järgmise viie aasta jooksul jõuab Kärkla PK-s pensioniikka vähemalt 5 ja Lauka PK-s vähemalt 4 õpetajat. Nooremaid kui 40 aastaseid õpetajaid oli 2015/2016 õppeaastal vaid kolm ja nemad töötasid Kärklas. Siit tõusetub õpetajate järelkasvu küsimus, mis on probleemiks kogu Eestis, kuid ka vald peab omalt poolt teadlikult sellega tegelema. Valla koole iseloomustab veel suhteliselt suur osalise ajaga töötavate õpetajate hulk. Näiteks Kärkla PK-s on ette nähtud 30 õpetaja ametikohta, kuid

pedagooge töötab 42. Laukal on samad näitajad 8 ja 12. HTM-i poolt üheks põhikoolide tõhususnäitajaks on õpilaste ja õpetajate ametikohtade suhtarv põhihariduses. 2015/2016 õppeaastal oli Eestis keskmiselt ühe õpetajal kohta 12 õpilast, KÜG-is 10,4 ja Lauka PK-s 6,5. Suurem hulk õpetajaid võimaldab õpetada väiksemates klassides, kuid see on kulukam, kuna riik eraldab kohalikule omavalitsusele õpetajate töötasuks summa vastavalt õpilaste arvule. Kui on soov säilitada sama suurusega klassid ja sama suurusjärg õpetajaid ka järgnevatel aastatel, siis tuleb vallal iga aastaselt koolide pidamiseks leida rohkem vahendeid. Viimane on keeruline just seetõttu, et lähtudes Rahandusministeeriumi 2016. aasta prognoosist jääb tulumaksu laekumine järgmisel viiel aastal suuresti samale tasemele. Kui tulumaksust vallale täiendavaid vahendeid ei tule, siis jääb üle valikute tegemine valla üldises eelarves ning ökonoomsem majandamine haridusvaldkonna enda sees, kuna riiklik rahastus väheneb koos õpilaste arvu vähenemisega. Valla poolt koolivõrku täiendava raha suurusest (sh taristu ülalpidamine, õpetajate ja juhtide osaline palgakulu) sõltub õpilase kohatasu konkreetses õppekohas. Riigilt laekuv haridustoetus ei ole suunatud konkreetsele koolidele vaid jagatakse omavalitsuste kaupa, kelle otsustada jääb, kuidas vahendeid koolide vahel jagatakse. Raamatupidamise andmetel oli 2015/2016 õppeaastal põhikooliastmes õppiva õpilase kohatasuks Kärdlas 75 eurot, Laukal 310 eurot ja Kõpus 1320 eurot kuus.

3. Hariduse eesmärgid ja kogukonna ootused

Käesolevas peatükis alustatakse riiklike suunistega haridusele, millele järgneb maakonnaülene vaade. Seejärel tuuakse välja hariduse eesmärgid Hiiu valla arengukavas ning PH valdkondliku arengukava komisjoni täiendused. Peatükk lõpeb kokkuvõttega Hiiu vallas toimunud avalikest aruteludest, kus kaardistati kogukonna ootused tugevale põhiharidusele ning hinnati eesmärkide täitmist.

3.1. Riiklikud suunised haridusele

Hariduse põhieesmärgid leiab **Eesti Vabariigi Haridusseadusest** (§ 2 lõige 3):

- 1) luua soodsad tingimused isiksuse, perekonna, eesti rahvuse, samuti rahvusvähemuste ja Eesti ühiskonna majandus-, poliitilise ning kultuurielu ja loodushoiu arenguks maailma majanduse ja kultuuri kontekstis;
- 2) kujundada seadusi austavaid ja järgivaid inimesi;
- 3) luua igapäevase elu eeldused pidevõppeks.

Riiklikult on järgnevate aastate hariduseesmärgid ning nende saavutamise meetmed paika pandud

Elukestva Õppe Strateegias 2020. Viimases on kirjeldatud viite strateegilist eesmärki:

- 1) muutunud õpikäsitlus. Iga õppija individuaalset ja sotsiaalset arengut toetava, õpioskusi, loovust ja ettevõtlikkust arendav õpikäsitlus on rakendatud kõigil haridustasemetel ja -liikides;
- 2) pädevad ja motiveeritud õpetajad ja koolijuhid. Õpetaja/õppejõu ja koolijuhi töö hindamine ja tasustamine on vastavuses nendele ametikohtadele esitatavate nõuete ja töö tulemuslikkusega;
- 3) elukestva õppe võimaluste ja töömaailma vajaduste vastavus. Kvaliteetsed, paindlikud ja mitmekesiste valikutega ning tööturu arenguvajadusi arvestavad õppimisvõimalused ja karjääriteenused on suurendanud erialase kvalifikatsiooniga inimeste arvu erinevates vanuserühmades ja Eesti eri regioonides;
- 4) digipööre elukestvas õppes. Õppimisel ja õpetamisel rakendatakse kaasaegset digitehnoloogiat otstarbekamalt ja tulemuslikumalt, paranenud on kogu elanikkonna digioskused ning tagatud on ligipääs uue põlvkonna digitaristule.
- 5) võrdsed võimalused elukestvaks õppeks ja õppes osaluse kasv. Kõigile on loodud võrdsed võimalused elukestvaks õppeks.

3.2. Põhiväärtused maakonna tasandil ja valla hariduseesmärgid

Maakonnaüleselt on üheks olulisemaks arengudokumendiks **Hiumaa Arengustrateegia 2020+**, kus on sõnastatud järgmised hariduse ja noorsootöö valdkonna alusväärtused:

- 1) kvaliteetne haridus ja elukestev õpe;
- 2) kvaliteetne noorsootöö ja huviharidus;
- 3) professionaalne karjääri- ja õppenõustamine;
- 4) noorte perede toetamine;
- 5) eakate aktiivne kaasatus;
- 6) aktiivne kodanikuühiskond ja koostöö;
- 7) avalike teenuste kättesaadavus;
- 8) mitmekesised vaba aja veetmise võimalused;
- 9) vajaduspõhine ühistransport ja õpilasvedu.

Hiiu valla arengukavas 2014 – 2023 on haridust ja noorsootööd puudutavad eesmärgid sõnastatud järgmiselt :

- 1) säilinud on jätkusuutlik haridusvõrgustik;
- 2) välja on töötatud valla lastele hariduse ja huvihariduse kättesaadavuse tagamiseks sobilik transpordikorraldus, võimalusel on ühildatud erinevad liinid;
- 3) huvikoolid, noorsootöö asutused ja üldhariduskoolid on arvestanud üksteise õppe- ja tegevuskavadega iga lapse arenguks parima lahenduse leidmiseks;
- 4) toimub laste hariduslike erivajaduste varajane märkamine ja sekkumine ning igapäevase piisava toe pakkumine vastavalt hariduslikele erivajadustele (sh andekad), et noored saaksid teha teadlikke karjäärivalikuid;
- 5) toimub pidev info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kaasajastamine, toetatakse uuenduslike õppemeetodite kasutuselevõttu;
- 6) nii huvi- kui üldhariduskooli õpetajate täiendkoolituseks on olemas eelarvelised vahendid.

3.3. Kogukonna ootused tugevale põhiharidusele

PH valdkondliku arengukava koostamise protsessis viidi läbi neli avalikku arutelu valla erinevates piirkondades, et selgitada välja, mis iseloomustab osalejate arvates tugevat põhiharidust (LISA 2).

Avalikel aruteludel mainiti küll kõiki valla arengukavas välja toodud hariduseesmärke, kuid seda erineval määral. Kõige enam iseloomustab vallaelanike arvates tugevat põhikooli lapse arengu toetamine, ettevalmistamine eluks ja edasiõpinguteks. Lisaks rõhutati kogukonna, sh lapsevanemate

kaasamise tähtsust ning õpilaste vaimse tervise hoidmist. Hariduse arutelude kokkuvõttena saab välja tuua viis punkti, mis iseloomustavad vallaelanike arvates tugevat põhiharidust:

- 1) lapse arengu toetamine, ettevalmistus eluks ja edasiõpinguteks (sh konkurentsivõimeline, kaasaegne, eluline ja huvitav õpe, isiksusest lähtumine, lapsesõbralikkus, huvihariduse toetamine);
- 2) kogukonna toetus, kaasatus ja kindlustunne (sh koostöö lapsevanematega, ühised väärtused ja kuuluvustunne, hariduse väärtustamine ka poliitilisel tasandil, koolil materiaalne baas kindlustatud);
- 3) kõrge rahulolu, toetavad suhted ja õhkkond koolis (sh õpilased tahavad koolis olla ja õpetajad armastavad oma tööd);
- 4) õpilaste tugev vaimne tervis (sh õpihimu, motivatsioon, koolirõõm, tasakaal koormuses)
- 5) õpetajate ja koolijuhtidega seonduv (sh professionaalid, motiveeritud, piisavalt koormatud, koostööaldis, loovad; koolijuhil kandev roll kogukonnas).

Arutelul osalejad hindasid veel olulisemate tegurite rakendumist oma piirkonna koolis ja samade punktide olulisust hindaja enda jaoks (LISA 2). Kokkuvõtteks saab öelda, et see, mida peeti oluliseks rühmades, on tähtis ka igale osalejale endale (hinnangud vahemikus 8 – 10 palli 10-st). Koolides valitseva olukorra hindamisel oli hinnangute variatiivsus aga suurem (vastused 3 - 9 palli). Kärdla osalejad olid kõige kriitilisemad. Inimestele teeb muret poliitikute vähene hoolivus hariduse tulevikust, puudujäägid kaasaegse õpikeskkonna tagamisel, ühiste hoiakute puudumine lasteaia, kooli ja kodude vahel ning koolirõõmu ja õpilaste vaimse tervise ebapiisav toetamine. Samas hinnati kõrgelt lastele parimate arenguvõimaluste tagamist Kärdlas. Kõpus toodi suurima kitsaskohana välja huvihariduse puudumise kooli juures ning teise väljakutsena nägid nad koostööd lapsevanematega. Kõpu õppekoha tugevusteks peetakse õpetuse head sisu ja aurat ning asjatundlikke õpetajaid. Laukal ja Kõrgessaares osalenud vallaelanikud hindasid oma piirkonna kooli võrreldes teiste osalejatega kõige kõrgemalt. Leitakse, et koolilõpetaja saab elus hakkama ning tal on piisavad teadmised ja oskused edasiõppimiseks. Osad ootavad koolilt suuremat tulemuslikkust ning näevad, et kõik õpilased ei oska pärast põhikooli lõppu veel teha teadlikke valikuid. Keskpäraselt hinnatakse õpetajate motivatsiooni ning ainealast professionaalsust. Lauka kooli suurimaks tugevuseks peetakse lapsesõbralikkust.

4. Kriitilised edutegurid

Alljärgnevalt tuuakse välja kriitilised edutegurid, mis aitaksid piiratud ressursside valguses jõuda lähemale haridusele seatud eesmärkide saavutamisele. Esmalt analüüsitakse maakondlikul tasandil sõnastatud kriitiliste edutegurite arvestamist Hiiu vallas. Seejärel võetakse kokku PH arengukava komisjoni arvamus kriitilistest eduteguritest.

4.1. Inimarengu valdkonna arendamine

Maakondlikult on inimarengu valdkonnas edu saavutamiseks vajalik tegeleda seitsme kriitilise eduteguriga (Hiiu arengustrateegia 2020+, ptk 6.2):

- 1) elukeskkond on lastesõbralik ja noored pered on toetatud;
- 2) üldharidusasutuste võrk on korrastatud;
- 3) ettevõtlikkus- ja tehnoloogiaõpe on laienenud ja elanikkonnale kättesaadav;
- 4) karjääriplaneerimise süsteem on välja arendatud;
- 5) kogukonna keelteoskused on paranenud;
- 6) pärandkultuuril põhinev tehnoloogia ja digitaalne kirjaoskus on paranenud;
- 7) lapsed ja noored saavad igapäevaselt piisavalt tuge vastavalt oma hariduslikele erivajadustele (sh andekad lapsed).

Lapsesõbraliku elukeskkonna loomist toetab Hiiu valla arengukavas näiteks uute mänguplatside loomine ja lasteaedade õuealade arendamine. Lisaks on Hiiu valla lasteaiad ja põhikoolid osalised mitmetes laste terviklikku arengut toetavates programmides (nt Tervist Edendavad Lasteaiad ja Koolid, Kiusamisest vaba lasteaed ja kool). Noorte perede toetamiseks on vallal sisse seatud toetusi ja õpilasstipendiume. Oluline roll on mittetulunduslikel ettevõtmistel, mille eesmärk on jagada noortele lapsevanematele laste arenguga seotud teavet ja tuge. Üldharidusasutuste võrgu korrastamine on puudutanud otsesemalt gümnaasiumi astet, st Hiiu vald annab gümnaasiumi pidamise alates 1. september 2016 üle riigile. Põhikoolide võrk on jäänud nii saarel tervikuna kui Hiiu vallas samaks. Küsimus on, kui kaua suudetakse muutmatul kujul võrgustikku hoida. Ettevõtlusõppe on tõstnud fookusesse mitmed saare koolid, sh osaleb Lauka PK ettevõtliku kooli võrgustikus. Tehnoloogiaõppe laiendamiseks ja digitaalse kirjaoskuse arendamiseks tuleb lähiaastatel investeerida nii õpetajate koolitusse kui põhikoolide info- ja kommunikatsioonivahenditesse. Vastav täiendus tuleb arenguobjektina lisada ka valla arengukava hariduse peatükki, kus see hetkel on kirjeldatud vaid eesmärgina. Õpilastele suunatud

karjääriplaneerimist toetab koostöö SA INNOVE Hiiumaa Rajaleidja Keskusega. Valla põhikoolides on vajalik karjäärikoordinaatori ülesannete delegeerimine konkreetsele õpetajatel/töötajale, kes saaks järjepidevalt Rajaleidjale kontaktisikuks olla. Senise praktika kohaselt on põhikoolides seda tehtud õppealajuhataja ja klassijuhataja koostöös. Lisaks on teadlike valikute tegemisel abiks Hiiumaa Noorsootöö Keskuse poolt korraldatav Hiiumaa Noorte Infomess, mis toimub üle aasta.

Ülaltoodud kriitilistest eduteguritest ei ole Hiiu valla arengukava hariduse osas mainitud eraldi pärandkultuuri teemat ja elanikkonna keelteoskuste arendamist. Nii kodukoha parandi hoidmine, hiidlaseks olemine kui keeleõppega seonduv tuleks sisulisemalt lahti kirjutada valla põhikoolide õppekavades. Üheks suuremaks vajakajäämiseks on viimase kriitilise eduteguri täitmine, milleks on varajane märkamine ja sekkumine ning sihipärane töö andekate lastega. Kogu Eestis, sh Hiiu vallas on probleemiks kvalifitseeritud logopeetide leidmisega, kes aitaksid tagada teenuse kättesaadavuse valla erinevates piirkondades. Hetkel kõige halvem olukord Hiiu Valla Lasteaia Vigri majas ning Kõpu õppekohas. Vastava spetsialisti leidmine on sedavõrd raskem, et õpingud toimuvad vaid Tartu Ülikooli päevaõppes ning see ei toeta Hiiumaa pedagoogilise kaadri ümberõpet või tudengite osalise ajaga tööle asumist vallas.

4.2. Kriitilised edutegurid põhihariduses

Võttes arvesse haridusele seatud eesmärgid, riiklikke tulemus- ja tõhususnäitajaid kooli tasandil, kogukonna ootusi tugevale põhiharidusele ning inimarengu valdkonna kriitilisi edutegureid maakonna tasandil on PH arengukava komisjon sõnastanud Hiiu valla põhihariduse korraldamiseks viis kriitilist edutegurit (LISA 3).

- 1) Parimad arenguvõimalused igale lapsele: koolivalmiduse testimine, toimivad tugisüsteemid, arstiabi tagatud, tervislik koolitoit ja kiusamisvaba kool, muutunud õpikäsitluse rakendumine, kaasaegsed info- ja kommunikatsioonivahendid, erinevate õppevormide kasutamine, õpilaste potentsiaali maksimaalne ära kasutamine;
- 2) Õpetajate professionaalne areng ja järelkasv: olemas pädev õpetajate kaader, toimiv plaan töötajate järelkasvuks, paindlikud töövõimalused, üle saareline koostöö aineõpetamise vallas;
- 3) Koostöö lapsevanematega ja kogukonna kaasatus: toimiv kommunikatsioon kooli ja kodu vahel, kõik osapooled on valmis lapse kooli tulekuks, õppekeskkonna valikul esikohal lapse areng, kogukonna rahulolu kooliga, kool kui kogukonna süda);

- 4) Huvihariduse ja – tegevuse kättesaadavus igale lapsele: toetav transpordilogistika, ressursid õppereisideks, õppekavade lõimimine, ringijuhtide ja aineõpetajate koostöö);
- 5) Strateegiline juhtimine ja taristute efektiivne kasutamine: igal koolil „oma nägu”, positiivsete sõnumite edastamine valla koolide kohta, eesmärkide jõudmiseks viiakse regulaarselt läbi uuringuid, analüüsitakse tulemusi ja rakendatakse neid ellu, ruumide ja hoonete maksimaalne kasutusefektiivsus ja ökonoomsus, valla poolt jätkusuutlik rahastamismudel).

5. Indikaatorid aastateks 2016 – 2019

Järgnevalt on toodud indikaatorid kriitiliste edutegurite kaupa. Käesolevat peatükki tuleb igal aastal täiendada, kuna lisandunud projektid võivad endaga kaasa tuua uusi tegevusi. Samuti võib aastate jooksul mõni konkreetne tegevus kaotada oma aktuaalsuse. Oluline on siinkohal teada, et PH arengukava perioodi jooksul põhiväärtused ja hariduseesmärgid hariduses ei muutu. Selline lähenemisviis aitab hoida fookuses pikemaajalisi sihte ja tegevusi strateegiliselt planeerida.

Edutegur 1: Parimad arenguvõimalused igale lapsele

- uuring muutunud õpikäsitluse rakendumisest valla põhikoolides (2016 – 2017);
- valla terviseprofili sisendist tulenevad täiendused PH arengukavasse (2017);
- kvalifitseeritud logopeetide värbamine (pidev);
- koolide eelarves planeerida klasside ja õpetajate vahetusprogramm Hiiumaal (al 2017);
- koolide eelarves planeerida õppekäikude läbiviimine (pidev);
- paindlike õppevõimaluste tagamine (pidev);
- Kõpu õppekoha teenuste laiendamine ja õppekeskonna jätkuv arendamine (pidev);
- õpilastele toimetuleku- ja hooldusõppe tagamine Kärdla linnas (pidev);
- õpilaspreeimate väljaandmisega jätkamine (pidev).
- koostöö jätkumine Hiiumaa Rajaleidja ja Hiiumaa Noorsootöö Keskusega nõustamisteenuste pakkumisel (pidev);
- põhikoolide õuealadele ning siseruumidesse on loodud õpilastele puhkenurki ja võimalusi aktiivseks tegevuseks (2017 – 2018);

Edutegur 2: Õpetajate professionaalne areng ja järelkasv:

- järgmise kolme aasta personali vajaduse kaardistus valla põhikoolides (2016);
- valla pakett noore spetsialisti tööle kutsumiseks (al 2017);
- uuring spetsialistiks tulemise eeltingimuste, ootuste ja valmisoleku kohta (2016 – 2017);
- täiend- ja ümberõppe võimaluste tagamine kooli personalile (pidev);
- vajadusel suunata õpetajaid haridusvaldkonna sees liikuma, nt tugiisikuteks, kasvatajateks, abiõpetajateks, logopeediks (pidev);
- koolijuhtide koostöö olemasoleva personali rakendamisel, uute värbamisel (pidev);
- osalemine Tagasi Kooli ettevõtmistes (pidev);
- osalemine Noored Kooli programmis (al 2017);
- koolide delegatsiooni osalemine Maale Elama messil (al 2017);

- valla põhikoolid on alustavate õpetajate praktikabaasideks (al 2018)
- kooli initsiatiivil ja koostöös Rajaleidjaga leida vilistastest personalile järelkasvu (pidev);

Edutegur 3: Koostöö lapsevanematega ja kogukonna kaasatus:

- muuta koolide lapsevanemate koosolekud atraktiivsemaks (pidev);
- jõustada koolide hoolekogude tööd kaasates neid enam otsustusprotsessidesse (pidev);
- kasutada lapsevanematega kontakti saamisel ja hoidmisel erinevaid infokanaleid (pidev);
- avalike arutelude korraldamine kogukonna ootuste ja rahulolu selgitamiseks (pidev);
- põhikoolide tegemiste regulaarne kajastamine Hiiu Valla Teatajas ja koolide kodulehekülgedel ja võimalusel Hiiu Lehes (pidev);
- koostöö lapsevanematega kooli õppekäikude korraldamisel ja õppekeskkonna parandamisel (pidev).
- koolieelikute laagri korraldamine kõikidele valla põhikoolidele (pidev);
- ühisprojekt kolmanda sektoriga vanemluse toetamiseks ja lapsevanemate teadlikkuse suurendamiseks lapse arengust (2017);

Edutegur 4: Huvihariduse ja – tegevuse kättesaadavus igale lapsele:

- kokkuvõtte huvihariduses ja – tegevuses osalevatest lastest ja kitsaskohtadest (2016);
- vallas on tagatud transport õpilaste osalemiseks õppetöös ja huviringides (al 2016);
- vallas on maksimaalselt ühildatud maakonnasisesed bussiliinid õpilaste veoga (al 2016);
- valla osalemine noorte huvitegevuse toetusprogrammis (al 2017);
- põhikoolide staadionite rekonstrueerimine (2018 – 2019).

Edutegur 5: Strateegiline juhtimine ja taristute efektiivne kasutamine:

- valdkondliku arengukava seire põhimõtete väljatöötamine (2016);
- valla põhikoolide välis- ja sisehindamisaruannete analüüs (2016);
- valla koolide tulemus- ja tõhususnäitajate analüüs HTMi järgi, sh raamatupidamises võrreldavate andmete kogumine (2017);
- Kärkla PK söökla uuendamise kava (2016);
- Kärkla PK õpilaskodu hindade korrigeerimine gümnaasiumi õpilastele ja kava ülalpidamiskulude optimeerimiseks (2016);
- põhikoolide kasutuses olevate ruumide hõivatuse kaardistamine (2016 – 2017);
- valla osalemine põhikoolidele suunatud programmis, et uuendada Kärkla PK info- a kommunikatsioonivahendeid (al 2016);
- Kärkla PK Kõpu õppekoha küttesüsteemide uuendamine (2017);

- põhikoolide tööõpetuse ruumide puru- ja tolmuärasuste väljaehitamine koos ventilatsioonisüsteemi kaasajastamisega (2017 – 2018);
- valla koolide staadionite rekonstrueerimine (2017 – 2019);
- Kärkla PK Kõpu õppekoha majutusinventari uuendamine (2018 – 2019);

Kokkuvõte

Arengukava on „tööriist“, mille alusel pannakse paika tegutsemise prioriteedid ning viiakse ellu investeeringuid. Osade valdkondade puhul võidakse koostada kehtivale arengukavale täiendamiseks valdkondlikud arengukavad. (Haljaste jt., 2007). Hiiu valla põhihariduse valdkondliku arengukava eesmärk on välja tuua kooli pidaja ja vallarahva ühine arusaam, mis tugevat põhiharidust iseloomustab, anda ülevaade valla põhikoolide hetkeolukorrast ja kaardistada järgmise viie aasta väljakutsed.

Dokumendi koostamise protsessis said selgemaks kattuvused haridusele seatud eesmärkides nii riigi, makaonna kui valla tasandil. Senisest enam teame nüüd ka kogukonna ootustest tugevale põhiharidusele. Erinevate osapoolte soovide täitmisel valmistavad raskusi aga piiratud ressursid. Õpilaste arvu jätkuv vähenemine koos väiksema riikliku rahastusega, õpetajate keskmise vanuse tõus ja järelkasvu puudumine, logopeedi teenuse ebapiisavus ja spetsialisti jätkuvad otsingud, koolide kasutuses oleva taristu liialt suured ülalpidamiskulud ning tulumaksu oodatust väiksem laekumine on järgmise nelja aasta peamised väljakutseid põhihariduse korraldamisel. Käesolevas arengudokumendis on välja toodud kriitilised edutegurid, millega tegelemine võiks aidata nende väljakutsetega silmitsi seista, sh hoida ja arendada koolivõrku.

Arengukava iseenesest ei too kaasa positiivseid arenguid. Muutusi tuleb strateegiliselt planeerida ja eesmärkide püstitamisse kaasata erinevaid huvigruppe. Järgmiseks oluliseks sammuks on valdkondliku arengukava tutvustamine erinevatele sihtrühmadele lisaettepanekute saamiseks ja olemasolevate indikaatorite regulaarne seire ning täiendamine.

Kasutatud allikad

1) Strateegilised arengudokumendid

Elukestva Õppe Strateegia 2020

<http://www.hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf>

Valdkonnaga seotud mõistete selgitused Haridus- ja Teadusministeeriumi kodulehelt

<http://www.hm.ee>

Hariduslike erivajadustega õpilaste õppekorralduse kontseptsiooni

https://www.hm.ee/sites/default/files/hev_kotseptsioon.pdf

Hiiu valla arengukava 2014 – 2023

<https://www.riigiteataja.ee/akt/405012016012>

Hiiu valla terviseprofiil 2015 – 2023

<https://www.riigiteataja.ee/akt/4050/1201/6012/terviseprofiil.pdf>

Hiiumaa Arengustrateegia 2020+

<http://hol.hiiumaa.ee/hiiumaa-2020-hol-ja-mv-poordumisega-24-09-2013>

Noorte huvitegevuse toetussüsteemi kontseptsioon

<http://www.kul.ee/et/huvitegevuse-toetuse-kontseptsioon>

Üldhariduse välishindamise ülesanded, põhimõtted ja arendamise alused aastaks 2020

https://www.hm.ee/sites/default/files/uldhariduse_valishindamise_ulesanded.pdf

2) Valdkondlikud õigusaktid

Eesti Vabariigi haridusseadus

<https://www.riigiteataja.ee/akt/968165>

Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus

<https://www.riigiteataja.ee/akt/116062016008#para15lg2>

Põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava

<https://www.riigiteataja.ee/akt/128122010014>

Põhikooli Riiklikku Õppekava

<https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020>

3) Andmebaasid

Eesti Hariduse Infosüsteem EHIS <http://www.ehis.ee>

Eesti Rahvastikuregistri teenused <http://www.eesti.ee>

Eesti Statistika <http://www.stat.ee>

Haridusstatistika visuaalne keskkond HaridusSilm <http://www.haridussilm.ee>

Riiklik Ehitisregister <http://www.ehr.ee>

4) Kogumikud

Haljaste, K. – L., Keskspaik, A., Noorkõiv, R., Pirso, A., Sepp, V. Arengukaval põhinev kohaliku omavalitsuse arendustegevus, EV Siseministerium, Konsultatsiooni- ja koolituskeskus Geomedia, Tartu – Tallinn, 2007

Noorkõiv, R. Kohaliku omavalitsuse arengukava koostamise soovitusel, Tartu, Geomedia OÜ, 2002

5) Artiklid

Järelmõtted Koolielu Pääarupidamisest, Hiiu Leht 15.03.16

<http://www.hiuleht.ee/2016/03/jarelmotted-koolielu-paarupidamisest/>

Hiiu vallarahva ootused tugevale põhiharidusele, Hiiu Valla Teataja nr. 32 august 2016

http://hiuvald.ee/images/hiu_valla_teataja/HIIU_VALLA_TEATAJA_nr_32_201608.pdf

6) Arutelude kokkuvõtted

Hiiu vallas 2016 aastal toimunud avalike haridusarutelude kokkuvõtted

Põhihariduse valdkondliku arengukava komisjoni 2016 aasta koosolekute memod

LISA 1

Seadusest tulenevad kohaliku omavalitsuse ülesanded hariduses

Haridusega seotud kohaliku omavalitsuse kohustuslikud ülesanded on loetletud Eesti Vabariigi haridusseaduse § 7 lõikes 2:

- 1) kavandavad oma halduspiirkonna hariduse arengu programme ja viivad neid ellu;
- 2) asutavad, reorganiseerivad ja sulgevad õigusaktides ettenähtud korras munitsipaalharidusasutusi ning registreerivad oma halduspiirkonnas asutatud haridusasutusi;
- 3) tagavad oma halduspiirkonna munitsipaalharidusasutuste majandusliku teenindamise ja finantseerimise;
- 4) määravad ametisse ja vabastavad ametist neile alluvate haridusasutuste juhte;
- 5) prognoosivad vajadust õpetajate järele, abistavad haridusasutusi töötajate leidmisel;
- 6) tagavad õpetajatele eluruumi ning muud õigusaktides ettenähtud soodustused;
- 7) korraldavad laste õiguste kaitset õigusaktidega sätestatud tingimustel ja korras;
- 8) peavad koolikohustuslike laste arvestust ja tagavad koolikohustuse täitmise kontrolli, annavad lastele koolikohustuse täitmiseks ainelist ja muud abi, korraldavad sõidu haridusasutusse ja tagasi, tagavad meditsiiniabi ning toitlustamise õppetöö ajal;
- 9) korraldavad haridusasutuste meetodilist teenindamist, annavad haridusasutuste juhtidele ja õpetajatele nõu koolikorralduslikes küsimustes;
- 10) korraldavad laste ja noorte kutsealast informeerimist ja annavad neile vastavaid soovitusi;
- 11) peavad puuetega inimeste arvestust ning korraldavad nende õpetamist.

Halduspiirkonna hariduse arenguprogrammide koostamiseks ja elluviimiseks moodustab kohaliku omavalitsuse täidesaatev võimuorgan oma koosseisus vastava struktuuriüksuse või määrab ametisse vastava ametiisiku. Hiiu vallavalitsuse struktuuris tegeleb haridusküsimustega haridus- ja kultuuriosakond.

LISA 2

Kokkuvõtted avalikest aruteludest „ootused põhiharidusele – kuidas edasi?”

Perioodil 6. - 9. juuni 2016 toimusid Hiiu Vallavalitsuse eestvedamisel põhihariduse avalikud arutelud, kuhu olid oodatud kõik hariduse teemadest huvitatud inimesed. Neljal kohtumisel oli kokku ligi 40 osalejat, nii pedagooge, lapsevanemaid, koolide hoolekogu liikmeid, vallavalitsuse ametnikke kui vallavolikogu liikmeid.

Arutelude peaesmärgiks oli saada rohkem infot kogukonna ootustest põhiharidusele. Selleks panid esialgu kõik osalejad nelja minuti jooksul kirja võimalikult palju märksõnu, mis iseloomustab nende hinnangul tugevat põhiharidust. Seejärel moodustati väiksemad rühmad ning iga rühm valis välja viis nende arvates olulisemat ideed. Edasi toimus väidete hindamine. Igal osalejal oli kasutada viis punast klepsu, mis tuli kleepida nende lausete juurde, mis kõige enam osalejat kõnetasid. Lubatud oli panna panused kas kõik ühele lausele või jaotada klepsutäpid erinevate ideede vahel. Kõigi silme all vormusid välja prioriteedid põhihariduses. Viis kõige enam täppe saanud väidet jäi „sõelale” ja jätkus individuaalne töö. Iga osaleja pidi neid viite lauset hindama 10- pallisel skaalal. Esiteks pidid haridussõbrad mõtlema sellele, kui tähtis on tema jaoks konkreetne punkt (1 – ei ole tähtis ..... 10 – väga tähtis). Teiseks tuli hinnata samade punktide olukorda enda piirkonna koolis, vastavalt siis Kärkla, Lauka või Kõpu kohta (1- väga halb .... 10 – väga hea).

Alljärgnevalt on välja toodud arutelul osalenud inimeste mõtted ja ettepanekud. Arutelusid juhtis ja kokkuvõtte koostas: Margit Kagadze

MIS ISELOOMUSTAB TUGE VAT PÕHIHARIDUST?

Arutelu Lauka Põhikoolis, 6. juunil 2016

Rühmatööde kokkuvõte Laukalt:

Igale lapsele on leitud parim arenguvõimalus

Saab elus hakkama

Oskab teha teadlikke valikuid

Tal on tugevad teadmised ja oskused edasiõppimiseks

Kogukond (sh lapsevanemad) kannab koos kooliperega (sh õpilased) ühiseid eesmärke

Tal on jätkuv õpihimu ka pärast põhikooliks

Järjepidevus – teadmiste edasi kandumine ja koostöö kogukonnaga

Õpetamisel on teooria ja praktika omavahel seotud

Koolilõpetajal on olemas väärtushinnangute süsteem

Ta on avatud mõtlemise ja julge eneseväljendamisega

Lisaks toodi Lauka individuaalsetes hinnangutes välja järgmist:

Rõõmus kool (õpilased, õpetajad, vanemad)

Tugev pedagoogiline kollektiiv, kes tunneb oma tööd ja oskab seda lastele edasi anda

Laia silmaringiga haritud ja teotahteline noor inimene

Saab hakkama järgmistel õpinguetappidel raskusteta

Tunneb huvi kõigi uute valikute suhtes

Armastab oma juuri

Nii vaimselt kui füüsiliselt on laps heal tasemel

Õpilaste rahulolu kooli ja õpitulemustega

Huvihariduse toetamine

Lapsesõbralik, õppimist stimuleeriv keskkond

Loov õpetajad

Kindlus ja rahastus kohalikul omavalitsuselt

Koostöö kogukonnaga

Lapse rahuldav edasijõudmine õppeainetes

Oskused rakendada oma teadmisi elus, töös jne

Piisavad teadmised erinevatest ainevaldkondadest, et omada laia silmaringi, suuta iseseisvalt mõelda ja osata analüüsida, orienteeruda infomeres

Tugevad algetadmised ja oskus iseseisvalt vastuseid leida

Vähe õpilasi klassis

Õppekava täitmine

Õpilasel on huvi kodukohas toimuva vastu

Õpilane saab aru, miks ta õpib

Omandanud elementaarsed töö (õppimis) harjumused, et olla valmis edasisteks valikuteks

Mõtteid Lauka ühisarutelult:

Kool on kogukonna jaoks tähtis. Igal inimesel on oma nimi ja traditsioonid ning need peavad olema kestvad, nii ka kooli puhul. Kui kool kaob või kaob osa sellest, siis kaovad ka noored inimesed piirkonnast. Kogukonnas on hirmu, abitust, usaldamatust võimuteostajate suhtes. Osad ei näinud valdkondliku arengukava vajadust ühes vallas, vaid pigem kogu saare jaoks – kuidas võiksid koolid

edasi toimetada ühe Hiiumaana. Lauka koolil tuleb tõsta kooli mainet ja samas anda koolile kindlustunne.

Arutelu Kõrgessaares, Vaba Aja Keskuses 7. juunil 2016

Rühmatööde kokkuvõte Kõrgessaarest:

Heade teadmiste olemasolu, et edasi õppida, kooli tulemuslikkus

Lapsesõbralikkus

Õpetajad on motiveeritud ja professionaalsed

Võimetekohane haridus

Kogukond on kaasatud, side kooli ja kodu vahel

Õpihimu on säilinud

Kodulähedane

Kooli materaal-tehniline baas on olemas

Õpetajatel on koormust

Õpilane saab elus hakkama

Lisaks toodi Kõrgessaare individuaalsetes hinnangutes välja järgmist:

Iga laps saab võimetekohase hariduse

Mitmekülgne

Lai silmaring lastel

Mõtteid Kõrgessaare ühisarutelult:

Tähtis ei ole kooli suurus, vaid see, et kool on kogukonna süda. Meenuvad halvad koolikogemused 20. aasta tagant. Nüüd püüan kooliga sidet hoida. Lapsesõbralikkusega on tohtu edasiminekuks, on ühisüritusi, väljasõite. Lauka kooli imidž on paranenud ja enam ei ole tugevat Lauka ja Kõrgessaare piirkondade vastandamist. Inimestes on veel hirmu ja ebakindlust ning see algab väikestest asjadest. Vähe nähakse positiivseid asju.

Arutelu Kõpu õppekohas, 8. juunil 2016

Rühmatööde kokkuvõte Kõpust:

Põhiväärtused: kooli ja kodu koostöös lapse toetamine

Head ja koolitatud õpetajad

Koolil on hea sisu ja hea aura

Koostöö lapsevanematega

Huviharidus kooli juures

Koostöö kooli ja kogukonnaga

Riigi ja valla toetus koolile

Õpihimu säilitamine ja toetamine

Turvalisus ja järjepidevus, kindel tulevik koolile

Kool on tänases ajas, õpilased saavad ajakohast õpet

Koolijuhil kandel roll, kogukondlik vastutus

Erisusi arvestav paindlik õppekavad

Koolil on oma õppesuund

Lisaks toodi Kõpu individuaalsetes hinnangutes välja järgmist:

Õpetajate innovaatus, oskus lapsega kaasa mõelda

Lapsevanemad tahavad koolis olla. Toimib lastevanemate kool.

Koostöö lasteaia ja kooli vahel, sh koduõpilased.

Kogukonna ja kooli koostöö. Seltsielu kooli.

Koolimajad lahti õhtuni ehk tule ja õpi, millal aega saad. Õpilasedki ei taha koolist koju minna.

Lapsesõbralik keskkond

Aineõpetus peaks olema lastele tehtud huvitavaks

Tänapäevane õpikeskkond

Kodu ja kooli sarnased põhiväärtused

Õppekvaliteet

Laste soov õppida, koostöö õpetajaja õpilase vahel

Mõtteid Kõpu ühisarutelust:

Kõpu kool on kogukonna keskuseks, tugipunktiks ja suurimaks tööandjaks Kõpu poolsaarel.

Kohaliku elanikuna ja õpetajana on mure kooli tuleviku pärast. Soov, et meie ettepanekuid

arvestataks. Rahva seas on segadust ja hirmu, et kool pannakse kohe kinni ja seetõttu viiakse lapsed

kohe alguses Kärdlasse õppima. Kõpus on raske noori peresid hoida, meil ei ole midagi neile

pakkuda. Kunagi toimis laste päevahoid, kuid selleks on rohkem lapsi vaja. Siinsed vanemad on

teinud suuri jõupingutusi, et lapsed saaksid osa huviharidusest. Sellega koos on olnud koolipäevad

väga pikad, kuna lapsi tuli transportida Laukale, Kõrgessaarde või Kärdlasse. Kurnav on pidev

võitlus kooli säilimise pärast. Võtmekohaks on laste arvu kasvatamine (nt tänavalapsed mandrilt või

rasketest peredest). Lisaks tuleb mõelda, kuidas Kõpu hoonetekompleksi ökonoomsemalt

majandada. Lahendamata on veel kutseõppe pakkumine HEV õpilastele Hiiumaal. Seda võiks teha Hiiumaa Ametikooli baasil, osaliselt võiks õpe olla ka Kõpus kohapeal.

Arutelu Kärdla Ühisgümnaasiumis, 9. juunil 2016

Rühmatööde kokkuvõtte Kärdlast:

Koolirõõmu toetamine, õpilaste vaimse tervise hoidmine, koormus on tasakaalus

Tänasele ja homsele vastav kompetents, kaasaegne õppekeskkond ja õpikäsitus

Parimad arenguvõimalused igale ühele

Tugevad lasteaiad, õppeprogrammid haakuvad kooliga

Põhiharidus toetub tugevale lastetoale, perede ja kooli ühised hoiakud

Otsustajad hoolivad hariduse tulevikust, pidev tähelepanu haridusel

Toetav kogukond, käime ühte sammu

Õpetajatel kodu ja juhtkonna toetus

Õpetajad on motiveeritud ja saavad kogukonnalt toetust, positiivset tähelepanu

Sisekliima on positiivne, sallivus, toetamine ja märkamine

Huvitegevust toetatakse, mitmekülgsed võimalused (muusika, sport, kaunid kunstid, robotika jne)

Lapsed saavad elus hakkama, eeskuju järgitakse

Kõigil on motivatsioon

Kuuluvustunne, iga üks on oluline

Haridus on väärtustatud

Lisaks toodi Kärdla individuaalsetes hinnangutes välja järgmist:

Tänapäeva laste arenguiärasustega arvestav õpikäsitus

Inimese märkamine õpilase taga

Eritasemega õppimistempod

Loovuse arendamine

Elamise õpetamine

Targa tehnoloogia rakendamine

Tegelused, mis toetavad emotsionaalse intelligentsuse arengut

Austus, hoolivus, traditsioonid

Meeskonnatöö

Motiveeritud ja õppimist nautivad õpilased

Kooli tullakse rõõmuga

Koduseid töid maksimaalselt ühe tunni jagu, enamus tehakse koolis

Toimivad tagasisidesüsteemid

Kogu personalile meeldib selles koolis õppida ja töötada

Pidev enesearendamine õpetajate poolt

Tahe pürgida edasiõppimiseks

Püüd ja oskus siduda teooriat tegelikkusega

Head ja empaatilised klassiõpetajad

Teotahtelised, avatud, edumeelsed, särasilmsed õpetajad, kes annavad edasi ka teadmisi elus enesest

Terved, rõõmsad, uudishimulikud, aktiivsed õpilased, jõukohane õppeprogramm

Hea tehnilise varustusega klassiruum

Võimalus õpitut kinnistada ka peale koolipäeva lõppu läbi tegevuste

Õpilased saavad laiapõhjalise ettevalmistuse jätkamaks järgmisel haridustasemel

Igale ühele võimaluste andmine tema võimetekohaselt

Tugev finantsiline tagatis, sh võimalused õppekäikudeks mandrile

Mõtteid Kärkla ühisarutelust:

Arutelule tuldi uudishimust, soovist olla protsessiga kaasas, sisemisest vajadusest, huvist lapsevanemana, tööalasest seotusest haridusteemadega või veendumusest, et virisemisest ei ole abi, pigem jagame häid ideid üksteisega. Tulin, sest ma olen hariduse sõber! Oluliseks peeti soodsa õhkkonna loomist koolis – õpilane on eelkõige inimene. Hinne ja tema suutlikkus ei tee temast inimest, vaid see on enamat. Suhtumise muutmiseks on oluline õpetajate koolitus, koostöö lapsevanematega ja üldsuse kaasamine. Koolis saab kasutada ka üksteise koolitamist, kuid nõu inimese tundmise teemasid peab andma keegi väljast poolt. Organisatsiooni sisemised superviseerimised on samuti vajalikud. Vanemad on üldjuhul huvitatud sellest, mis koolis toimub, lisaks veel tööandjad. Seda valmisolekut tuleb ära kasutada. Kool on aga konservatiivne ja harjunud ise hakkama saama, õpetajad on harjunud ise ära tegema. Kuidas siis saada lapsevanemaid koolitustele? Kuidas jagada infot heade kasvatuslike artiklite kohta? Eks tuleb kasutada järjepidevalt erinevaid kanaleid (nt sotsiaalseadmeedia, kooli koduleht, listid, ühisüritused, inimeselt – inimesele jne) ja võimaldada tulla vanematel koolitusele koos lastega. Viimastele tuleb leida siis eraldi tegeleja. Hea näitena toodi politsei, kooli ja vanemate ühiskoolitust. MTÜ Hiiumaa Lastekaitseühingu abiga saab sellisteks projektideks lisaraha taotleda. Osalejad töid veel välja mure, kuidas täita kõik soovid ja ootused olemasolevate rahaliste vahenditega.

LISA 3

Põhihariduse valdkondliku arengukava komisjoni koosolekute protokollid

KOOSOLEK 28. aprill 2016

Kohal: Margit Kagadze, Tiia Liibert, Ermo Mäeots, Elle Voolma, Märt Rannast.

Puudusid: Toivo Saue, Valeri Gramakovski

Kokkuvõtte koostas: Margit Kagadze

28. aprilli arutluse teemad ja kokkuvõte:

- 1) valdkondliku arengukava eesmärgid
- 2) valdkondliku arengukava struktuur
- 3) valdkondliku arengukava sisend

EESMÄRGID

Põhihariduse valdkondliku arengukava fookuses on laste areng. Eesmärk on tagada kvaliteetne, võimetekohane ja konkurentsivõimeline põhiharidus. Sealjuures tehakse koostööd erinevate sihtgruppide (sh lapsevanemad, põhihariduseta täiskasvanud) ja organisatsioonidega, rakendatakse kaasava hariduse põhimõtteid ja arvestatakse kogukonna ootuseid. Valdkondlik arengukava peaks kajastama hetkeseisu ja visiooni tulevikuks. Välja võiks tuua selle, mis aitab kaugemaid eesmärke saavutada, millised on meie praegused edutegurid, eelised, võimalused. Lisaks kõrvale tuua suurimad väljakutsed ja takistused. Olulisel kohal on kommunikatsioon ja seda eriti juhul, kui analüüsid näitavad raskusi konkreetsete eesmärkide täitmisel või erinevate osapoolte ootuste rahuldamisel. Eesmärk ei pea alati olema, millegi edasiarendamine, vaid ka olemasoleva säilitamine. Näiteks võtta aluseks täna sündinud lapsed ja visiooni kavandamisel arvestada seda, et sündivus säilib samal tasemel.

STRUKTUUR

Valdkondlik arengukava peaks olema pigem lühem ja konkreetsem. Seotud kindlasti valla arengukavas tooduga. Pakuti välja järgmine:

- eesmärgid
- hetkeolukorra kirjeldus
- prognoos tulevikuks
- realistlik tegevuskava
- tegevuste ajagraafik ja vastutajad

- ressursid (sh hooned, infrastruktuur, transpordiühendus, inimeste kompetents, olemasolevad võrgustikud jms)
- mõõdikud tulemuste hindamiseks

SISEND ARENGUKAVASSE

- Statistilised andmed õpilaste, õpetajate, koolide jms kohta
- Hiiu valla arengukava hariduse blokk
- Hiiu valla eelarvestrateegia lähiaastateks
- Hiiumaa Arengustrateegia 2020+ hariduse blokk
- hariduse rahastamis põhimõtted nii riiklikul kui KOVi tasandil
- koolide sise- ja välis hindamise kokkuvõtted
- rahuloluküsitlused, sh kogukonna ootuste väljaselgitamine
- Hiiu Valla Sotsiaalkeskuse kvaliteedi materjalid
- haridusuuringute tulemused

KOOSOLEKU AJAKS KOONDATUD MATERJALID:

- Kärdla Ühisgümnaasiumi õpilaste arv kooliastmete lõikes 2005/2006 – 2015/2016 äa
Allikas: HaridusSILM
- Lauka Põhikooli õpilaste arv kooliastmete lõikes 2005/2006 – 2015/2016 äa
Allikas: HaridusSILM
- õpilaste arvu prognoos 2016 – 2022 (lasteaia rühmade tänase täituvuse põhjal, kuid sees ei ole KÜGi Kõpu õppekoha ja Hiiu Valla Sotsiaalkeskuse Lastekeskuse õpilasi)
Allikas: HaridusSILM, EHIS
- klassikomplektide täituvus põhikoolis 2015/2016 (sh Kõpu ja Lastekeskuse õpilased)
Allikas: HaridusSILM, EHIS
- Lauka Põhikooli õpetajate arv vanusegrupiti 2015/2016 äa
Allikas: HaridusSilm
- Kärdla Ühisgümnaasiumi õpetajate arv vanusegrupiti 2015/2016 äa
Allikas: HaridusSilm
- põhikooli pinnakasutusindeks (m² õpilase kohta)
Allikas: HaridusSilm
- Rahvastik ja osakaal rahvastikust Hiiu vallas 01.01.2013 – 01.01.2016
Allikas: Rahvastikuregister
- rahvaarvu muutus rahvastikuprognooi kohaselt 2012 – 2040

Allikas: statistikaamet

- esitlus „Kaasav haridus õppekorralduses“ Tiina Kivirand
- esitlus „Kaasav haridus“ Kai Kukk

KOOSOLEK 4. mai 2016

Kohal: Margit Kagadze, Tiia Liibert, Ermo Mäeots, Elle Voolma, Märt Rannast, Toivo Saue

Puudus: Valeri Gramakovski

Kokkuvõtte koostas: Margit Kagadze

4. mai arutluse teemad ja kokkuvõte:

- 1) Kriitilised edutegurid põhihariduse korraldamisel
- 2) Sammud muudatuste kavandamiseks

KRIITILISED EDUTEGURID

Mis peab olema kindlasti tehtud, et eesmärgini jõuda?

- lapse koolivalmidust on testitud – nii laps kui vanem on kooli astumiseks valmis
- lapsevanemad on teinud teadlikud valikud
- koolivalmiduse info peaks lapse kohta jõudma ka kooli
- kool peaks ka ise olema lapse ja lapsevanema jaoks valmis
- kooli ja kodu vahel on toimiv kommunikatsioon
- koolidel on selge visioon, „oma nägu“
- olemas on pädev töötajate kaader
- välja on töötatud toimiv plaan töötajate järelkasvuks
- õpetajatele on tagatud pändlikud töövõimalused
- koolid teevad üle saarelist koostööd aineõpetamise vallas
- kasutatakse erinevaid õppevorme (nt e-õpe, laborite ühiskasutus)
- koolide taristuid kasutatakse efektiivselt
- koolide rahastamissüsteem toetab koolide toimimist
- efektiivne pinnakasutus õpilase kohta
- tagatud on toimivad tugisüsteemid
- õpilaste potentsiaal on maksimaalselt ära kasutatud
- kaasava hariduse põhimõtete rakendamiseks on olemas võimalused, kompetents, nii juhtide, õpetajate, õpilaste kui kodude valmisolek

- transpordiloo ja ressursid toetavad huviharidusest ja – tegevustest osa saamist, õppetöö korraldamist väljaspool kooli
- huvitegevuse ja – hariduse isu ja põhikoolide õppekavad on lõimitud (nt muusikakooli õpilasel on teistsugused ülesanded muusikatunnis, sportlastel erisused kehalises jne)
- huvikoolide ja – ringide õpetajad ja aineõpetajad teevad koostööd
- vajalik mõtteviisi muutus, et individuaalne õppekava võib olla ka andekatele lastele ja huvikoolide õpilastele
- koolis on tagatud arstiabi
- koolis pakutakse tervislikku toitu ja kujundatakse tervislikke toitumisharjumusi
- koolidel on olemas kaasaegne IT baas
- koolivägivald on viidud miinimumine
- pikapäevärühmade tegevus on last ja kodu toetav
- õpilased on õnnelikud ja õpetajad tahavad oma tööd teha
- eesmärkide jõudmiseks viiakse regulaarselt läbi uuringuid, analüüsitakse tulemusi ja rakendatakse neid praktikasse

SAMMUD MUUDATUSTE KAVANDAMISEKS*

* kõik koosolekul osalenud täitsid enne ühist arutelu nelja küsimusega tabeli. Pärast seda toodi mõned aspektid suures ringis välja, millest on väljavõtte allpool.

Praegune seisund

- hariduses ei ole selget sõnumit, ei ole kindlustunnet, haldusreformi tulevik on endiselt lahtine
- kool lähtub riiklikus õppekavast ja rahalistest võimalustest
- õpetus on koolis liiga ainepõhine
- vananev ja erineva koormusega õpetajaskond
- halvasti hõivatud koolide taristud
- nõrk töö andekatega
- puudub ülevaade ja analüüs koolide statistilistest näitajatest

Miks muudatusi on vaja teha?

- Piiratud ressursside parem kasutamine

Soovitud seisund

- kasvatus ja aineõpetus on koolis samavõrd olulised

- kool on kogukonnakeskus, olemas ühine arusaam ja ühine huvi
- koolidevaheline koostöö on tõhus
- koolidel on kõrge maine
- haridusrahasid kasutatakse efektiivselt
- koolide taristuid kasutatakse efektiivselt
- kogukonna kõrge rahulolu õpetajatega ja koolidega
- õpilased on õnnelikumad
- paremad õpitulemused
- õpetajad on pädevad ja motiveeritud
- laste võimeid arvestav haridus (sh andekusega arvestamine)
- ollakse, tullakse ja jäädakse siia elama, sest meil on nii head põhikoolid

Kuidas soovitud seisundisse jõuda?

- efektiivne ressursside kasutamine (sh inimesed, varad, raha)
- vajadusel tuleb teha valikuid valla arendamisel
- positiivse kogemuse jagamine (nt kasutada vilistlasi)
- koostöö tegemine teiste koolidega, ettevõtjatega jne.
- õpetajate motiveerimine tööks erinevate lastega (sh andekatega)

KOOSOLEK 10. mai 2016

Kohal: Margit Kagadze, Tiia Liibert, Valeri Gramakovski, Elle Voolma, Märt Rannast, Toivo Saue

Puudus: Ermo Mäeots

Kokkuvõtte koostas: Margit Kagadze

10. mai arutluse teemad ja kokkuvõtte:

- 1) Kärkla Ühisgümnaasiumi Kõpu õppekoha hetkeseis
- 2) KÜGi Kõpu õppekoha tulevik

HETKESEIS

Kärkla Ühisgümnaasiumis toimub õpe kolmes kohas: Kärkla koolimajas, Kõpus ja Sotsiaalkeskuse Lastekeskuses. HEV õpilaste jaoks on kohandatud sobiv keskkond. 2015/2016 õppeaastal õpib Kõpus 8 õpilast lihtsustatud õppekava järgi (LÕK) ja üks õpilane on toimetuleku õppekaval (TÕK). Eelmisel aastal moodustas omatulu 15% Kõpu oma eelarvest.

TULEVIK

Hiiu valla ja HTMi vahelise lepingu järgi tuleb Kõpus HEV õpet pakkuda kuni 1. septembrini 2017 ja kompleksi tuleb KOVi ülesannete täitmiseks kasutada kuni 1. sept. 2024. Koosolekul osalejad leidsid, et Kõpu õppekohta võiks jätkuvalt arendada nii nagu see on kirjas Hiiu valla arengukavas 2014 – 2024. HEV õpilaste toomine Laukale või Kärdlasse toob endaga kaasa lisainvesteeringute vajaduse ja ka õpetajaskond ei pruugi selleks sammuks täna olla valmis. Lisaks võivad sellisel juhul kaotada töö Kõpu piirkonna inimesed, kuna enamus personalist on just sealt kandist. Kool hoiab kogukonda koos.

HEV õpilaste õppegrupp võiks tulevikus olla kuni 20. Lisateenuste pakumiseks on olemas 50 voodikohta ja toitlustusvõimekus kuni 100-le inimesele. Õpilaskodu mahutavus on 36 ühes majas + 13 lisakohta kompleksis sees. Valmisolek on pakkuda nädalast õppekodu teenust (välja arvatud koolivaheaegadel).

SA INNOVE Hiiumaa Rajaleidja andmetel on 2016/2017 õppeaasta õpilaste prognoosiks 12 õpilast kogu Hiiumaalt. Valeri Gramakovski hinnangul võiks see number olla isegi 4-5 võrra suurem. Õpilaste liikumist koolide vahel ei toeta praegune rahastamissüsteem. Koolid hoiavad kinni igast õpilasest, kuna see tähendab pearaha. Gramakovski hinnangul ei ole Kõpule eraldi juhti vaja, vaid ta teeb seda tööd edaspidi Kärdla Põhikooli direktori rollis olles.

Kõpu õppekoha tuleviku eesmärgid:

- HEV õpilased õpivad jätkuvalt Kõpus
- Keskkond on kaasaegne
- Imidž toetab seal õppimist
- Olemas on pädev kaader
- Välja on töötatud optimaalne struktuur

Kriitilised edutegurid lähiaastateks:

- Tõsta lapsevanemate teadlikust Kõpu eelistest, sest vanem ütleb koolivalikul viimase sõna. Vajalik uurida lapsevanemate ootusi ja hirme koostöös Rajaleidjaga, et saaks nendega tegeleda. Praeguste seaduste järgi peab lapsevanem pöörduma Rajaleidjasse, kuid edasisteks uuringuteks kohustusi ei saa vanemale panna.
- Selgitada välja õpilaste prognoos aastateks 2016 – 2022. Töötada selle nimel, et õpilaskonna suurus oleks stabiilselt 20. Sellise mahu tarvis on välja töötatud ka optimaalne struktuur. Juurde on vaja võtta üks logopeed a abiõpetaja. Õppekoha juhti eraldi ei ole vaja.
- Piiratud ressursside tingimustes leida õppekoha toimimiseks rahaline kate eelarvestrateegias

KOOSOLEK 13. juuli 2016

Kohal: Margit Kagadze, Valeri Gramakovski, Elle Voolma, Märt Rannast, Toivo Saue, Ermo Mäeots, Tiia Liibert

Kokkuvõtte koostas: Margit Kagadze

Arutluse teemad ja kokkuvõte:

- 1) Esmane tagasiside valdkondliku arengukava eelnõu projektile
- 2) Lähiaastate võtmeküsimused

EELNÕU PROJEKTI MUSTAND

Komisjon andis eelnõu projekti mustandile positiivse hinnangu, lisati mõned täpsustused ja oldi valmis elektrooniliselt andma oma kooskõlastus dokumendi edasisaatmiseks vallavalitsusele.

VÕTMEKÜSIMUSED JA TEGEVUSED

Koosolekul osalejad tõdesid, et lähiaastatel tuleb uurida kuivõrd on rakendunud valla koolides muutunud õpikäsitus, kuna see sisaldab endas palju selliseid põhimõtteid, mis ühtib ka vallarahva ootustega. Mureküsimus on õpetajate järelkasv, millega tuleb komisjoni hinnangul tegeleda süsteemselt ja järjepidevalt. Endiselt on prioriteet õpilaste arengu toetamine ja hariduslike erivajaduste varajane märkamise, sh jätkuvad logopeedi otsingud. Piiratud rahaliste ressursside valguses on oluline optimeerida koolide kasutuses olevate hoonete ülalpidamiskulusid. Ettepanek on alustada ruumide kasutamise kaardistamisest ühe õppeaasta jooksul, mis aitab selgitada välja kuivõrd on ruumid hõivatud ja milliseid ruumilisi ümberkorraldusi on vaja teha. Oluliseks peetakse elanikkonna kaasamist haridusküsimustesse ja arutelude jätkamisega. Iga põhipunkti juurde pakuti koosolekul välja konkreetsed tegevused koos tähtaegadega, mis saavad olema põhihariduse valdkondliku arengukava indikaatorite peatüki sisuks.